

ROSIKRUCIÁNSTVÍ - KŘESŤANSTVÍ - DUCHOVNÍ VĚDA

Z díla Rudolfa Steinera vybral Radomil Hradil

Uvedme si v této poslední kapitole ještě některé charakteristiky rosi- kruciánství i jeho vztahu ke křesťanství a duchovní vědě. Už jsme se zmínili o několika proudech, jimiž se rosikruciánství ubíralo a jimiž působilo - většinou vskrytu - ve společnosti. Blízko proudu pohád- kářů, rapsódů, stál také proud bylinářů, kořenářů. Na přednášce z ledna 1924 Rudolf Steiner uvádí:

A bylo tomu tak, že ti, kdo byli postupně takříkajíc shromážděni prvními rosikruciány k většímu bratrstvu [Rudolf Steiner zde hovoří o době ve 13. až 15. století], vystupovali vlastně vždy jako neznámí, a to tak, že se tu a tam objevovali ve světě, v tehdejší době většinou v lékařském povolání, léčili nemocné a při té příležitosti, zatímco vykonávali lékařské povolání, zároveň šířili poznatky. [...]

A o něco dále pak pokračuje:

Alespoň v několika rysech bych vám chtěl načrtnout jistý typ lidí, žijících v 15., 16., 17. a 18. století. Bylo možné potkat jej někde na venkově jako sběrače bylin pro lékárny nebo v nějakém jiném nenáročném povolání. Musíme si představit nějakou takovou osobnost. Člověk takovou osobnost najde, pokud se sám zajímá o zvláštní podoby lidské bytosti v té či oné individualitě. Především je neobyčejně upjatá, mluví málo nebo odvádí pozornost od toho, co by v ní chtěl člověk hledat, a to tak, že vede bezvýznamné, záměrně zcela triviální řeči, jimiž chce vyvolat dojem, že nestojí za námahu bavit se s ní. Pokud jste ale dovedli vnímat nejen obsah slov, která ten člověk říká, ale i tón jeho slov, způsob, jakým z něj vycházejí, pak jste takového člověka přesto dál poslouchali. A pokud on pak na základě nějaké karmické souvislosti získal dojem, že má mluvit, začal tedy opatrně promlouvat a vy jste zjistili, že před sebou vlastně máte moudrého člověka. Ovšem to, co říkal, nebyla hvězdná moudrost. To, co říkal, nebyla ani pozemská moudrost. Nebylo v tom příliš mnoho z toho, co nyní nazýváme duchovní vědou, ale byla to teplá slova srdce, dalekosáhlé morální pokyny, pronášené ovšem bez sentimentu, různá přísloví.

Mohli jste slyšet něco jako: Pojdme k támhle tomu stromu. Má duše může vklouznout do jehličí, do jedlových šišek; má duše je totiž všude. Když vklouzne do šišek a do jehliček, dívá se skrz ty šišky a jehličky ven, do světových hlubin a světových dálav, a člověk pak splyne s celým světem. A pravá zbožnost je, když člověk takto splyne s celým světem. Kde je Bůh? Bůh je v každé šišce. A kdo neuznává Boha v každé šišce, kdo hledá Boha jinde než v každé šišce, ten nepoznává skutečného Boha. - Chci jen ukázat, jak asi mluvili lidé, které jste mohli najít způsobem, jaký jsem popsal. Tak tito lidé mluvili. Říkali také třeba: A pak, když člověk do těch šišek a do jehličí vklouzne, zjistí, jak se Bůh z lidí na světě raduje. Sestoupí-li však člověk hluboko do svého srdce, do propastí niternosti lidské povahy, pak najde rovněž Boha, tehdy však pozná, jak je smutný z lidských hříchů.

Takto mluvili tito prostí mudrcové. Velký počet těchto prostých mudrců měl jistá - abych tak řekl v dnešním jazyce - vydání starých rosikruciánských obrazců [tj. figur], Ukazovali je lidem, kteří k nim přistoupili tak, že

mohli hovořit. Ale právě když se mluvilo o těchto obrazcích, které mezi těmito lidmi kolovaly v jednoduchých, opravdu špatných tiscích, rozhovory se vyvíjely zvláštním způsobem. Některé lidi, přestože v nich procitl zájem o takového prostého mudrce, přepadla určitá zvědavost, co tyto zvláštní rosikrucíánské obrazy vlastně znamenají, začali se vyptávat a potom se jim od těch mudrců, považovaných za podivíny, nedostalo řádné, podrobné odpovědi, nýbrž jen poznámky: Když se člověk řádně zahloubá, může skrz tyto obrazce pohlížet jakoby skrz okna do duchovního světa. - Popisovali spíše, co u nich mohou sami pocitově prožívat, než že by dávali nějaké výklady nebo interpretace těch obrazců. A někdy, když jste slyšeli podobné výroky o pocitech těchto osob u takových obrazců, tak jste se nemohli chytit žádné myšlenky; ono totiž to, co udávali, žádné myšlenky nebyly. Mělo to však nesmírně významné účinky. Odcházel jste od nich nejen s teplem v duši, ale i s pocitem: Získal jsem poznání, které ve mně žije a které vůbec nedovedu vnést do pojmů.

Když se v květnu a červnu 1907 konal v Mnichově velký kongres evropských sekcí Theosofické společnosti, připravil Rudolf Steiner s Marií von Sivers, svou budoucí ženou, pečlivě jak program, tak umělecké křesťansko-rosikrucíánské utváření prostor, kde se kongres konal. Po skončení kongresu napsal zprávu do časopisu Luzifer- -Gnosis:

[...] Základní náladu, kterou jsme chtěli vyjádřit v tomto vnitřním prostoru, jsme se snažili představit také v programové knize, již návštěvníci dostali do rukou. O červené barvě obálky této knihy není asi třeba říkat ještě něco zvláštního, protože význam červené barvy v esoterní symbolice jsme již probrali. Na této obálce (v levém horním rohu) je v modrém oválném poli vidět černý kříž, ovinutý červenými růžemi, vpravo od něj pak písmena E. D. N. - I. C. M. - P. S. S. R. To je *deset* počátečních písmen slov, jimiž je shrnuto pravé rosikrucíánství: *Ex deo nascimur, in Christo morimur, per spiritum sanctum reviviscimus*. Symbol kříže, ovinutého růžemi, vyjadřuje esoterně smysl rosikrucíánství.

Vzhledem ke vztahu vůči rosikrucíánství, do něhož se prostřednictvím takovýchto věcí naše slavnost uvedla, se jeví jako nutné poukázat na závažná nedorozumění, jimiž je rosikrucíánství obtěžkáno. Lidé se tu a tam pokoušeli udělat si o něm určitou představu na základě historických dokumentů. Z těch, kdo se s ním seznámili tímto způsobem, se na něj dnes někteří dívají s jistou blahosklonností; většina v něm však spatřuje šarlatánství, blouznění a podobné, možná i horší věci. Můžeme bez okolků přiznat: Kdyby rosikrucíánství bylo takové, jaké se musí jevit lidem, kteří ho znají pouze z historických dokumentů a podání, pak by zcela jistě nestálo za to, aby se jím rozumný člověk zabýval. Ale o pravém rosikrucíánství dnes nic neví nikdo, kdo se k němu nepřiblížil pomocí prostředků duchovní vědy. Mimo okruh duchovní vědy neexistují žádné skutečné dokumenty o rosikrucíánství, jež je označením zmíněného duchovního proudu, který je od 14. století na Západě určující. Teprve teď se smí začít sdělovat něco z jeho tajemství veřejnosti.

Jestliže jsme v Mnichově čerpali z tohoto zdroje, pak jsme ho rozhodně nechtěli prezentovat jako samospasitelné pro theosofické hnutí, nýbrž jako *jednu* z cest, jimiž lze hledat spirituální poznání. Nelze říci, že bychom jednostranně upřednostnili tento zdroj, zatímco theosofické hnutí by přece mělo brát rovnoměrně v potaz všechny formy náboženství a všechny cesty pravdy. Úkolem theosofického hnutí však nikdy nemůže být to, aby *rozmanitost* náboženství studovalo jako *samoúčel*; přes náboženské formy musí dospět k jejich *jednotě*, k jejich *jádru*, a my jsme naprosto nechtěli ukázat, jak vypadá rosikrucíánství, nýbrž *skrze* rosikrucíánství jsme chtěli ukázat perspektivu [směřující] k jednomu pravdivému jádru ve všech náboženstvích. A to je pravým posláním theosofického hnutí. [...]

Charakteristiku rosikrucianství podává Rudolf Steiner v březnu téhož roku (1907) na veřejné přednášce Kdo jsou rosikruciani? v Berlíně. Nejprve opět vysvětluje, že rosikrucianství není tím, co se o něm uvádí v literatuře, tedy jen jakýmsi šarlatánstvím. Pak ale uvádí na pravou míru i to, co o rosikrucianství říkají někteří jeho obhájci:

Ani ti, kdo se ještě pokoušejí rosikrucianství hájit, ať už s jistou blahosklonností, nebo možná i tak, že dávají najevo, že disponují zvláštními vědomostmi nebo jsou schopni poskytnout informace, nebudí u našich současníků a ani z našeho pohledu žádnou zvláštní důvěru. Nic kloudného nevezde ani při obhajování rosikrucianů, zvláště, říká-li se: Jistě, rosikrucianství se dává do souvislosti s alchymií, se zhotovováním kamene mudrců a všelijakými jinými alchymistickými kousky, avšak tyto kousky neznamenají pro skutečného, pravého rosi-kruciana nic než symbol vnitřního, morálního třibení duše, vytváření zvláštních lidských ctností. A jestliže se řekne, že v rosikrucianství se mluví o možnosti proměny neušlechtilých kovů ve zlato, není tím prý míněno nic jiného, než že neušlechtilé kovy různých lidských nectností lze proměnit ve zlato lidských ctností, a že tento proces proměny je jen symbolickým znázorněním toho, jak by se měl člověk vnitřně, morálně vyvíjet.

Kdyby tomu tak bylo, pak by celá ta záležitost nebyla ničím jiným než pouhou triviálností nebo něčím ještě mnohem nicotnějším; sotva by pak totiž bylo pochopitelné, proč by měl někdo vynalézat všelijaké alchymistické věci jako proměnu kovů atd., jen aby demonstroval tak jasnou věc, že se má člověk tříbit a proměňovat své nectnosti. Tuto námitku můžeme vždy vznést proti těm, kteří velké dílo rosikrucianství chápou jako něco pouze symbolického. Ve skutečnosti však za ním spočívá něco mnohem hlubšího.

Rudolf Steiner se pak zmiňuje o Christianu Rosenkreutzovi, hovoří o Andreaem a rosikrucianických manifestech a přechází k otázce zasvěcení:

Rosikrucianství je jednou z metod, jak dosáhnout takzvaného zasvěcení. O tom, co znamená zasvěcení, byla na tomto místě již nejednou řeč. Zasvětit znamená probudit schopnosti dřímající v každé lidské duši, jimiž lze nahlížet do duchovních světů, které spočívají za naším smyslovým světem a náš smyslový svět je pouze jejich vnějším výrazem, účinkem. Zasvěcenec je ten, kdo použil přesně určené, vědecky propracované metody zasvěcení, metody, které jsou vědecky stejně propracované jako metody chemie, fyziky nebo jiných vědeckých oborů. To, čím člověk v těchto metodách prochází, však není něco, co by měl používat na cosi vnějšího, nýbrž co se vztahuje zprvu jen na něj samotného, na nástroj, jímž nahlíží do duchovního světa. Skutečný znalec ducha ví, jak hluboký a pravdivý je Goethův výrok:

*Záhadná, nechť i den se dní,
příroda nenechá svůj šlář si vžiti;
a co tvým smyslům sama nezjeví,
šroubem ni heverem z ní nelze vypáčiti. **

Hluboká, hluboká jsou tajemství přírody, ne však nezbadatelně hluboká, jak rádi říkají ti, kdo jsou ve vyšším smyslu jen příliš pohodlní, než aby pronikali do tajemství přírody. Nejsou nezbadatelně hluboká, nýbrž lze je zbádat lidským duchem, ne sice duchem všedního dne, avšak lidským duchem, který jistými, striktně popsányými metodami ze sebe vyzvedává skryté síly duše. Jestliže se člověk krok za krokem připravuje, dospěje pozvolna k tomu, že se mu odhalí vědění, jehož se dostává jen těm, kdož jsou skutečně zasvěceni: ono velké tajemství toho, jaký - abychom to řekli Goethovými slovy - je světa vnitřní tmel. Odhalení tohoto tajemství je vlastně plodem skutečného zasvěcení.

Dříve než se pak Rudolf Steiner podrobně rozhovoří o sedmi stupních rosikruciánského zasvěcení, jak jsme je v této knize již uvedli, všimá si krátce cesty zasvěcení uplatňované v józe a dále cesty křes-ťansko-gnostické, načež se vyslovuje ke vztahu rosikruciánské cesty ke křesťanství a k moderní duchovní vědě:

Rosikruciánské metody nejsou nekřesťanské ani antikřesťanské. O tom nemůže být řeči. Školení, které může člověku poskytnout křesťanství, je poskytováno i v rosikruciánských metodách. Zároveň si však ten, kdo projde rosikruciánským školením, osvojí schopnost vidět výdobytky tajné a duchovní vědy v plném souladu s celým moderním vzděláním, se vším, co je nezbytné s ohledem na moderní [tj. současné] cítění a moderní náhled na povahu ducha. [...]

V červnu téhož roku Rudolf Steiner tuto otázku dále rozvádí:

[...] Obrátme pohled zpět ke staré Indii, do Egypta, Řecka, do doby založení křesťanství: Jsou to vždy tytéž dávné pravdy, které se objevují v různých formách. Vždy tu byli vůdcové lidstva, kteří se starali o to, aby pravdy, jež se zanikajícími kulturami ztrácely jas, byly v určitou dobu lidstvu nově sděleny. K těmto vůdcům patřili všichni velcí zakladatelé náboženství.

Dříve než nastoupila naše epocha, před Koperníkem a 16. stoletím, bylo i v Evropě postaráno o to, aby byly položeny základy nového způsobu zvěstování pravdy. Okolo tohoto 16. století tu byla řada lidí, kteří rozuměli znamením doby. Jedna vznešená duchovní individualita, ve vnějším světě nazývaná Christian Rosenkreutz, již v roce 1459 založila - s pouhou hrstkou lidí - tajnou školu zaměřenou na pěstování moudrosti, nikoli nové, nýbrž dávné moudrosti v takové formě, jakou lidé nyní potřebovali. Je to moudrost rosikruciánů, která byla tenkrát pěstována poprvé. Jak říkám, není to nic nového; je to prastará moudrost, avšak ve formě, v níž ji nynější lidstvo potřebuje.

Jak se má tato moudrost rosikruciánů ke křesťanství? Není naprosto žádný rozdíl mezi pravým křesťanským učením a učením rosikruciánů. Stačí jen rozumět jádru křesťanství, a máme theosofii rosikruciánů. Není třeba zakládat žádné nové náboženství, nýbrž je třeba pojímat křesťanství tak, jak ho chápali první křesťané. Málokdo však ještě něco ví o tajemstvích počátečního vývoje křesťanství. Dokonce i oficiální teologie o něm nemá ani ponětí. Jako nejhlubšího znalce křesťanských tajemství nalézáme samotného [apoštola] Pavla, který učil oněm mohutným pravdám, jež měly po tisíciletí vést lidstvo. Pavel založil v Athénách školu, jejímž představeným byl Dionysios Areopagita. Tento Dionysios byl skutečným žákem Pavlovým.

Dionysiovo učení bylo vždy živé a vždy mělo své žáky, zvláště pak ty, kdo měli živá slova Kristova vyzařovat do celého světa. Kdyby se lidé zastavili na Dionysiově stanovisku, nebyla by nutná žádná nová forma. Avšak přišla nová doba a s ní nutnost učit tak, aby křesťanství obstálo, aby proti němu žádná věda nemohla nic namítnout. To je úsilím rosikruciánské theosofie. Proto je rosikruciánská theosofie formou náboženství, která je pro nás dnes přiměřená.

Jen ten, kdo správně rozumí křesťanství, může mít ponětí o tom, co je jeho věčně živým obsahem.

Kdybychom se dnes dostali do situace, že bychom ze všech stran slyšeli, co tato rosikruciánská theosofie říká o pravém křesťanství, pak by vědecké skutečnosti neodporovaly dějům v ní popisovaným. Jde o to, aby nemohl být shledán žádný rozpor mezi náboženstvím a vědeckými skutečnostmi a aby tyto vědecké skutečnosti s ním byly uvedeny do souladu.

Co nám tedy chce rosikruciánská theosofie poskytnout? Poznání vyšších světů, to znamená oněch světů, k nimž bude člověk přináležet ještě i tehdy, až se toto naše fyzické tělo rozpadne; poznání života, poznání podstaty smrti a lidského vývoje. Člověku tak s ohledem na náboženské pravdy a náboženský život přinese nové upevnění. [...]

Duchovní věda nás povede do vyšších světů, do nichž smyslové oko nemůže pohlédnout, v nichž ale spočívají příčiny účinků [projevujících se] v tomto fyzickém světě. Přinese nám poznání toho, co je v lidské přirozenosti věčné, poznání bytostného jádra v každém z nás, duchovních světů a jejich hierarchií. A když je budeme poznávat, budeme poznávat určení člověka. Pravá povaha člověka je tím, co nás má zaměstnávat. Budeme poznávat světy, které existují, které však nelze uchopit našimi pouhými fyzickými smysly.